

**Dissertatio inauguralis medica disquirens num mania sit apyretos ... /
submittit Christianus Eberhardus Andreae.**

Contributors

Andreae, Christian Eberhard.
Camerarius, Alexander, 1696-1736.
Universität Tübingen.

Publication/Creation

Tubingae : Typis Josephi Sigmundi, [1734]

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/qvc2sbhm>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Digitized by the Internet Archive
in 2019 with funding from
Wellcome Library

<https://archive.org/details/b3077908x>

university 10

Thom. Camerarius M.D.

Q. D. B. V.

DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA
DISQUIRENS NUM

M A N I A

S I T

A P Y R E T O S.

H A N C

ADSISTENTE DIVINA GRATIA,
CONSENTIENTE FACULTATE GRATIOSA,
P R A E S I D E

Ð. ALEXANDRO CAMERARIO,
THEOR. AC PRAX. PROF. PUBL. ORD.
FACULT. MED. h. t. DECANO,

P R O L I C E N T I A

*SUPREMOS IN MEDICINA HONORES ATQUE PRIVILEGIA
DOCTORALIA LEGITIME CAPESSENDI,*

PUBLICO ERUDITORUM EXAMINI

SUBMITTIT

CHRISTIANUS EBERHARDUS ANDREÆ,
STUTGARDIANUS.

AD D. JULII. ANN. MDCCXXXIV. HOR. LOC. Q. CONSUET.

T U B I N G Æ,

Typis JOSEPHI SIGMUNDI.

DISSELTATIO DE ANATOMIA MEDICA
DISCERNENDI

M A N I A

A P P A R E T O S

AD P R O F E S S O R E M
CONSENSU

R. R. N. S. I. D. E.

D. ALEXANDRO CAMERARIO
THEOR.

P R O D U C T A

EXAMINATA IN MEDICINA
DOCTORIA
PUBBLIO ERNSTO

C. I. S. T. A. N. U. S. E. D. M. H. A. R. L. S. A. N. D. R. E. A.

STAT. C. A. M. E. R. A. R. I. O. S. I. M. P. R. I. M. O. S. T. A. M. B. O. R. G. I. A. E.

Typis Joannis Steubneri

Σ. Θ.

an

Dostquam ab Academiis in Patriam reversus sum, Praxin clinicam, non sine benedictione divina quidem, statim exercere coepi, nihilo secius tamen illico apprehendi, quam necessarium non minus ac proficuum, simul vero etiam jucundum sit, a libris ad ægrotorum lectum, sed & ab hoc ad libros iterum ordine reciproco se conferre, atque adeo, quod in collatione insignium Doctoralium liber apertus significat, sub ipso praxeos exercitio usque magis discere, atque eruditionem suam semper adhuc plus ultra provehere. Luculentum hujus rei testimonium præbuit mihi biga casuum, a Dn. Præsidente, ut resolverem istos, benevole communicatorum, sub quorum & ad eos pertinentium librorum evolutione, contra communiter receptam sententiam, de *præsentia Febris in Mania* concepi quædam dubia, quæ animo pensitata eo penes me tandem invaluerunt, ut publico exponi posse censuerim, pro Disputatione Inaugurali,

an

quam habere Statuta Facultatis jubent. Cum itaque maniam apyreton in disputationem vocem, conscius, universalia non nisi ex sufficiente singularium collectione formari, ne præpostere quid ponam nimis generale, præmonendum & me præmunendum duxi, mansurum me potius intra terminos casuum meorum, aut illis adplicaturum, quæ de mania in genere solent dici. Sic enim cuicumque liberum manet, suas posthac observationes ad examen simile revocare, ut vel tandem de thesi generali, vel casibus exceptis, constet melius & plenius. Speciales autem illæ historiæ, cum quibus generale illud assertum, *Maniam esse delirium sine febre furiosum*, conferre libuit, sunt sequentes:

Juvenis integra hæcenus sanitatis & strenuus ad labores lanio, qui nuper & vapularat & genio indulserat, sub finem autumnii turbatus & rixosus ab itinere domum redit, & intempestive ex somno excitatus sedari nequit, sed in iracunda omnium actionum vehementia potius increfcit adeo, ut abhinc maniacorum censui adscribi omnino meruerit. Phenomena autem, quæ ad nostrum scopum faciunt, tum suppeditavit sequentia:

Præcipuum consistit in motu morbi, quandoquidem delirium nunquam plene intermisit, & habuit vicissitudines dierum alternantium, quibus notatum fuit toties, post meridiem aut circa vesperam exacerbari vim morbi, pergere sub inquietudine continua per noctem in alterum usque mane, abhinc iterum ordinarie infringi & admodum mitescere, ut ager interdum ad statum prope naturalem videretur accedere.

Hunc motum per alternos dies affectus servavit satis diu & accurate, usque dum post diem quadragesimum sensim

sim evanuerint paroxysmi, redeunte simul agro ad mentem sanio-rem & quietiorem. Interim ergo, idea delira nunquam plene deleta, qui tamen uno die placidus & sic satis tractabilis erat, idem altero fiebat toto quasi corpore longior & erectior, artubus tensior, rigidior & fortior, calidior, vultu magis rubebat, dormire noctu non poterat, nec in lecto contineri, incedebat minax, ferox, inquietus, vehemens, rixosus, garriendo, ridendo, canendo, orando, jurando, bibendo, vorando occupatissimus, modo se proripere studebat, gladiis & cultris insidiabatur, vitra morsu diffringebat, parentes inprimis infestabat, &c. objectum delirii habens venena, sagas, spiritus. De cætero sensibus omnibus integer, nec præter phantasma suum absurdus, sed omnium rite conscius.

His respondit pulsus semper quidem citatior, tum vero magnitudine & frequentia insignis: Porro urina, nunquam quidem tincta, & semper absque sedimento; in turbis tamen tenuitate sua limpida accedens ad aquam potius, quam die quieto, quo plus minus citrina & tinctor saepe comparuit: Denique sanguis, subinde missus, observabatur in superficie mundus & pulcher, etiam post multas venæ sectiones, cum grumus tandem parvulus nataret in sero plurimo.

Fœmina, aliquot liberorum mater, cui Pater olim raptu brevi phantastico turbatus, quæ & olim puerpera subito delirii impetu confusa, sed cito liberata fuerat, per graviditatem & in partu communiter sursum picrocholos, autumno circa diem decimum quartum a partu puella, lochiis rite purgari visa, absque nota causa, nec prævisis horroribus aut aliis febrium phenomenon, sed post longas vigilias, tristitiam melancholicam, & frequentes illachrymationes, subito in turbas maniacas erumpens, hinc diu fuit inquieta, garrula,

iracunda, vehemens, refractaria, etiam malitiosa, torvi aspectus, alvi fecum incuria, infantis sui negligens, magni roboris, excusso pudore se proripiens, & in adstantes irrum-pens, ut magna vi ab iis agre coerceretur, pro sana haberi volens, absque querelis, cum incertis errorum phantasiae objectis, salvis de cetero sensibus, omnia tamen in absurdum suum delirium detorquens, primis diebus adhuc acute quædam subinde exprobrando immiscens. Cætera, quæ huc spectare videntur, phænomena sunt sequentia:

Primo adfuerunt & hic notarique potuerunt exacerbationes & remissiones quædam periodicæ, asserendo hoc de diebus prioribus, postmodum enim illæ fuerunt confusæ, & quasi obliteratæ. Primus paroxysmus inceperat post noctem insomnem, & diem lachrymosum circa vesperam, cum subita & magna turbatione, & vehementia delirii ex iracundia & anxietate suspicaci mixti, duravit per diem alterum sensim remissior, declinavit per noctem quietam, ut a somno sequeretur melior, cum mente tantum non sana, nisi quod adhuc loquacitas nimia maneret suspecta, ad usque vesperam; Sed cum hac, post novam indignabundam & suspitionibus plenam turbationem, noctu plenus iterum furor eruptit, & modo longior non remisit prius, quam die quinto, qui, ut & sextus, placidiores. Novum insultum tulit nox sequens, quartumque rursus nox post diem octavum, quem deliqui nomine adstantes expresserant, quia frigidis & acutis naribus, non concussa tamen, ægra propendebat antrorsum. Obscuræ hinc & confusæ exacerbationes non satis distincte observabantur, nec intervalla lucidiuscula ad certum ordinem aut tempus redigi poterant, eo magis, quia interim major usque increfcebat stultitia, & ferocia fere deposita tandem delirium per hyemem degenerabat in stuporem.

Secundo,

Secundo, *urina per primum quatrimum semper tineta, saturata rubedinis, & quae circa undecimum haberi potuit, multa priori similis, tardè, nec nisi altero die tantillum pallide rubens demisit sedimentum. Post mensem adhuc non minus tineta, utut diu staret, nec turbabatur, nec quidquam demittebat. Per mensem alterum tinctura nondum expers, modo rubra, modo flave rubra, tandem communiter habuit sedimentum largum, crassum. Denique circa medium mensis tertii cæpit primum flavescere, citrina cum nube vergere ad colorem naturalem, sub tendentia quoque naturæ a statu stupido prius dicto ad mentem sanam, sed id ipsum rursus cum profusione lachrymarum quotidie larga.*

Tertio, *sanguis sub primum paroxysmum a brachio dextro missus, altero die comparuit in forma caseoli, alba crusta tecti, utut nataret in sero multo. Die octavo missus e sinistro, qui diu radiatus saliit, in vasculis duobus amplis exceptus, non aliam tamen exhibuit superficiem, spumofus de super, crusta pallide flavescente spissa tenaci tectus, agre bacillo dividendus, innatans iterum sero multo flavo. Qui diu post e secta frontis vena saliit sanguis, tenui filo, mundus plane cum suo non pauco sero comparuit.*

Quarto, *ante delirium doluerant, cum tumore, absque rubore, mammæ, imprimis dextra, utut nullos tum horrores, puerperis alias familiares, fuerit passa. Abhinc infans sub delirio fuit ablaetatus, mamma autem dextra, externe quidem non inflammata, ne minimum rubens, sensim & tandem valde intumescens, dum agra delira vix præberet doloris indicium, post vespertinas tamen refrigerationes & intermedios æstus, mense jam exacto, rupta plurimum puris bene cocti profudit, & diu stillavit.*

Pro febre jamnunc ex hisce casibus duobus eruda, laborandum imprimis foret circa quaestionem, quid sit cum vel sine febre esse, quis dicatur febricitare, vel non? Quandoquidem vero illud ipsum colligi debet ex praesentia vel absentia phaenomenorum illorum, quae vel ipsa febrem constituunt, vel ita tamen consequuntur, ut pro pathognomonicis vel propriis agnoscantur communiter, hinc operae pretium erit, signorum febrilium unum post alterum huc accersere & adplicare.

Primus in hoc censu traditur *Calor*, quem abesse prorsus & omni tempore febris vix patitur. Hunc maniacis nostris fuisse praeternaturalem, quippe majorem justo & intensiorem, primum est quod hic praetendimus. Aderat enim non modo tactus testimonium, sed & sitis, vultus rubor, excandescentiae respondebant multae & magnae, ut nec adstantes laetuerit, quibus omnem turbarum noviter invalescentium vehementiam ad incrementa caloris referre solenne fuerat. Non est necesse implicari hic controversiis, quas olim scholis movit *Helmontius*, tam occasione caloris in genere, quam in specie intemperiei illius inaequalis, quam cerebrum aequaliter vestis instar induisse Ipsum male habet, quia condigno etymo id exprimere scholae non potuerint. Nec locus hic est disquirendi, calor praeternaturalis an sit specie novus, an natus auctus, elementaris, coelestis, &c. qualibus prolixè occupatum legimus *Zacutum Lusitanum* passim in suis tomis. Illud potius hujus loci est, calorem, dum gradus habet, admittere magis & minus, item modos,
a ficci

a ficci & humidi conjunctione inprimis oriundos, & si quæ plures tactui percipiendæ sunt modificationes. Sicuti ergo magis & minus non variat speciem, ita apud maniacos, non minus quam vulgo febricitare dictos, differentia gradualis observatur, tum ratione individuorum, tum ratione temporum diverforum. Calor etiam ipse quidem plerumque ficcior fuit, non tamen absque sudore omni, quo foemina maduit per principium, juvenis autem rarius, aliquando tamen.

Phænomenon alias perhibetur maniacorum, quod etiam nudi *frigoris hyberni patientes* sint absque noxa, quin calida tum deprehendatur cutis eorundem. Equidem nostri, calidis conclusi hypocauftis, frigori ita non exponebantur; Interim pro valido caloris majoris testimonio passim id adducitur. Sic *Bellinus* causam illius tolerantia refert, tam ad vim liberi caloris acriorem per corpus diffusam, quam ad vividissimas nervorum agitationes, quarum illa resistat impressioni frigoris, hæc etiam impediatur, ne nervi tremant specie frigoris, quo suppresso, & sensus nullus sit. *Helmontio* autem non sufficit dixisse, maniacus non sentit frigus, siquidem negatio scientiæ vel sensus nihil reale ponit, multoque minus calefacit, vel frigori vires adimit, proin Ipse substituit radium mentis insensibilem diffusum, qui corpus amentis, dum ab anima sensitiva non pro requisito speciei nostræ gubernatur, velut ex commiseratione, mortali frigoris importunitate eximat. Atat, an hæc vis conservandi corpus ita menti competat, dubium est; quin potius omnem vim

B

suam

suam per influxum nervosum & arteriosum exercet, quem concitet necesse est, ubi vel calefacere, vel aliter moliri contra hostes quidquam voluerit.

Jungimus ergo calori requisitum febris aliud, *Pulsus*, qui cum priore alias pari passu procedit, hic etiam una increfcit. Hujus frequentia & celeritas passim pathognomonicum febris signum agnoscitur, laborum cordis certus nuntius. Placuit pulsum in historiis vocare *concitatum*, ad designandum, apud ægros istos ipsum sæpe in magnitudine, in frequentia communiter, naturali fuisse majorem, cum calore & symptomatibus reliquis intendi & remitti solitum; dum interim hic transeant, quæ alias de discrimine frequentia & celeritatis, item de systole vel æquali aut velociore, quam sit diastole, &c. disputantur. Quodsi autem, uti calor, ita & pulsus maniacorum, & aliorum febricitantium, inter se comparari deberent, in genere per individua modo hunc, modo illum, majorem aut concitatiores futurum verosimile est, in ægris autem specialiter dictis pulsum summo quidem febrium quarundam gradu minorem, aliarum vero pulsui vel æqualem, vel & majorem fuisse prætendimus.

Post calorem & pulsum in febribus adspici solet *Urina*, quia sæpe tingitur, & *rubrum*, hinc febrilem dictum, *colorem* induit. Quamvis autem quibusdam forte placuerit vetus illud diciturium *Quinti*, præceptoris *Galenii*, qualitates primas ad balneatores, & urinas ad pictores pertinere; Phænomena tamen hujus hic prætermitti vix ac ne vix quidem poterunt. *Bellinus* mox instantem maniam declarat *urina*
præ-

prærubra sine sedimento, cum contentis sublimes petentibus, seu nube levi. In casibus præmissis urinæ proponuntur bene diversæ, quarum tamen utraque suo modo argumentum præbet. Illa *fœmine* nulli non adspicienti febrilis utique fuisset visa, & admirationem proin sæpe movit, vulgari tertianariæ potuisse adeo esse similem, quoad quidem haberi & observari potuit. Quæ tinctura eo notabilior, quo per plures septimanas duravit, insuper, tempore licet autumnali, non turbata tamen, non, vel tarde admodum, & paucum, deposuit sedimentum, (.quasi exhiberetur conspicienda in urinis tendentia sursum, quam natura in corpore affectat, vel deberet repræsentari crudus humorum status, & ineptitudo ad præcipitationem.) usque dum adpropinquans spes meliorum temporum ferret illud largius, & colorem ipsi vel tandem exueret.

Quod vero concernit urinam *Juvenis*, colore tandiu destitutam atque tenuem, illa quidem per totum morbum primo adspectu febrilis nunquam fuit, in recessu tamen habuit phænomenon, in sequentibus expendendum, quod febrilem typum arguit. Deinde, urina ita cruda, & tincturæ febrilis plus minus expers, interdum observatur per alias quoque febres; Sicut id ipsum non modo clare probat ex *Eph. Nat. Cur.* Dec. II. Anni X.^{mi} secunda statim observ. *Krugii*, de non mutato pulsu & urina in febre intermittente tertiana, verum etiam imprimis in ipsa phrenitide urina talis triste signum est, ubi famosus ille raptus bilis ad caput occurrit, in Scholis quondam communiter præensus, ab *Hel-*

montio autem exagitatus, ex duplici inprimis capite, partim bili substituendo scoriam liquidam, partim hanc ducendo non ad caput, sed ad sedem febris, pro augmento hujus & delirii, ab accessu illius excrementi. Quicquid sit, audiat sanguis biliosus, qui principio scatet inflammabili, corporis arcem petat, vel alibi sordes adfigat suas, interim urina ista decolor documento erit, tum principii illius biliosi in secretoriis non æque dimissi, tum sanguinis ab inferioribus magis aversi, quandoquidem tum temporis ipsæ pedum venæ, plerumque exiles & vix conspicuæ, simul fidem ejus faciebant.

Febrium porro sunt *Paroxysmi*, termino strictius sumto, ubi quidem res procedit ordinate & exquisite; Late enim ad omnem quoque exacerbationem quorumcunque fere malorum extenditur, quibus quid, & quantum, febrile subsit, vel secus, aliorum spectat. Interim exacerbationibus per febres alternatim succedunt, si non intermissiones plenariæ, remissiones tamen, non caloris solum, verum etiam reliquorum symptomatum. In dictis casibus primi *motus fæminæ* videbantur ratione temporis quidem exquisite *tertianarii*, sequens postposuit in quartum, reliqui concesserunt intervalla sensim minus lucida, aut, si ordinatum quid subsuit, ab adstantibus non satis adcurate fuit observatum. *Juvenis* autem *paroxysmi* diu tam certi, tam manifesti fuerunt, ut ne quidem ex adstantibus plebejis ullum latuerint, *tertianis* prorsus *analogi*, quasi sanguis regulariter turgeret, iterumque subsideret, *diebus alternis*. Cui etiam urina respondit alternatim mutata, quan-

quantumvis a vulgari febris caractere aliena visa, ut supra fuit monitum.

Welf. hius in Dec. Cur. ex *Willisio* producit phænomenon circa urinas tertianarum, redarguens *Galenum*, quod urinam variam confuse recensuerit, nec bene distinxerit, cum tamen diebus febrilibus minus coloratæ, intermediis autem remissionum temporibus sedimento bolari copioso propemodum rufescant; Hoc in omnibus, tam continuis, quam quovis modo *τριταλογενως* intermittentibus semet observasse prætendens. Hanc mutationem omnino observavit urina, de qua hic agitur, si vel maxime non tinctura rufa, nec sedimento bolari, certe tamen colore suo minus tenui, quem exhibebat die (sit, ob dicta & dicenda. venia verbo) *απυρεξιασ*, postmodum vero aspectu suo tenui & aqueo, quem habebat die turbarum.

Autori laudato natura per otium a paroxysmis dicitur expellere, quod superest a deflagratione partium sulphurearum; proin illud coctionis cujuscunque, hoc cruditatis potioris signum fuerit, respondens tono viscerum strictiori, sanguini averso, foribus detentis. Poterit ad latus urinæ talis poni *Sanguis* pulcher & mundus, uti quidem hoc olim factum a Dn. Præsidis *B. Patre*, in Disputatione de *colore sanguinis e vena secta missi florido*. Unde & huc transferri posset, quomodo febrim non tollat, sed modificet. Erit interim sanguis talis vel causa, apta nata impetu fortius concepto mentis sedem acriter percellere, vel signum, sub inquietudine ista vividius pelli urgerique, quod per vasa circulatur, atque ita in qualitatibus suis exaltatur.

In differentiis morborum accidentalibus febris vulgo recensetur inter morbos *acutos*, ita tamen, ut non æque sit acuta in speciebus suis omnibus, quippe simpliciter in quibusdam, quin & extreme talis, in aliis minus acuta & longius protensa; Terminum enim vulgo sortiuntur suum acuti diem quadragesimum. Acutior utique phrenitis esse solet; Mania autem non nisi altero sensu modoque fuerit acuta. Longiores equidem interdum quoque dantur mania, in annos quæ perdurant; Sed dari etiam breviores, quid vetat? Manendo intra terminos nostros, juvenis sane circa quadragesimum, criticorum febrilium ultimum, mutari notabiliter, paroxysmos habere perobscuros, & sanæ menti proximus fieri cœpit. Nec inquieta & furiosa foeminae vehementia multum ultra quadragesimum se extendit, stupor enim tristis & taciturnus per sesquimensem saltem prævaluit. Post diem vero vigesimum tertium sanatus jam dimitti poterat *Michelotti* maniacus *Comm. Litter. ad Rei Med. & Sci. Nat. Incr. Norib. inst.* anni superioris hebdomade quadragesima prima recensitus.

Ad mania brevitate vel diuturnitate illustrandam faciunt *raptus* extraordinarii, qui nonnunquam obveniunt, &, pro diversitate temperamenti in quod cadunt, & causæ quæ movet, variant, exemplo atrabilarii, forsan a vino generoso excentrici, nec se capientis amplius, cum turgentia undique calida & inquieta, quæ tamen vel in cancellos brevi sponte redit, vel ope medica sedari non difficulter poterit. Etiam adtendi debent *tempora melancholicorum*

licorum & maniacorum diversa, quatenus nec omnes illi semper tristes sunt, nec hi semper furiosi, sed velut hi posteriores interdum quasi apyrexiam habent aliquam, sic & illi, dum in fermentum aguntur, excandescendo ad turbationem febrilem prætentam propius accedunt.

Pro febre seorsim in historia foeminæ militat longus *mammæ tumor* & *abscessus* ejusdem tardus, quæ quidem occasione huc non inepte referetur *aphorismorum* biga, tam 40. *sect. V.* Quibus mulieribus in mammis sanguis colligitur, maniam significat. quam 47. *sect. II.* Dum pus fit, dolores ac febres accidunt magis, quam confecto. Prior spectat ad anorrhopiam sanguinis in genere, quia non a lochiis suppressis, a quacunque demum causa concitatam; posterior autem & istam mammæ suppurationem non sine febre fuisse, & ut præ delirio ab ægrota minus animadversa fuerit, multum tamen in hoc casu momenti habuisse, demonstrat. Sive jam considerari velit tanquam productum aut residuum sanguinis congesti, aut lactis derelicti, sive ut depositum aliquod febrile, sicut abscessus alias referuntur ad crises imperfectas per metastasin factas. Interim pus hoc multum in profundo dum fieret, corpori febrem inferebat, quæ perfrigerationibus & æstuationibus quoque tum se prodidit, sive quod excitari febrem opus sit, ad id, ut coctionem natura præstare possit, sive quod diffusæ in sanguinem particule purulentæ mixtionem ejus turbaverint. Exemplum autem infixæ spinæ, febrem cientis, an huc quadrat? quoniam archeus averfus, & circa phantasma suum occupatus, vix satis eam persensisse videtur.

Illustrari theses nostræ poterunt per analogiam morborum aliorum, pariter sine febre esse dictorum; Nec non per analogiam causarum aliarum febris & delirii. Communis est de *Asthmate* opinio, quod sit expers febris. Atat hæc sententia jam olim suspecta fuit *C. Pisoni*, unde modos caloris, conditionem pulsus, ipsas etiam urinas febrilibus longe dissimiles, cum febre tamen conciliat, generalius tandem hoc subjungens: *Non possum non sæpe mirari eos, qui, nisi vehementes & ardentis admodum, febres nunquam agnoscunt; quasi vero in februm, ut in morborum reliquorum, genere differentia penes magnitudinem, & vulgata illa magis & minus, non reperiantur.*

Porro, a *Vino* & ab *Ira* corpus utique solet plus justo incalescere, & pulsus utrinque citatior fieri. Conferri posset id prolixius cum phænomenis manix & febris. Paucis autem: An ebrios, & iratos, febricitare dicemus? *Ira furor brevis audit; Audiat per nos etiam febris brevis. Placuit hoc ad minimum Scriptori eleganti, qui characteres passionum nobis dedit, cui la colere (.scripsit enim ut omnes norunt gallice.) est une sorte de fièvre, & la fièvre est comme une colere de la faculte vitale irritée. Cujus & illam thesin obiter addere liceat: Ainsi fièvre pour les facheux accidens une maladie, pour les desseins de la nature un remede. Quod prolixius diducere jam non vacat, ut ut late admodum pateat, & ad plura tam corporis quam animi pathemata adplicari possit, prouti vel ex sola patet *Imperatoris Antonini* non febrientis cognitione, quam in tabula operibus Galeni præfixa supremo stare loco voluerunt *Iunta veneti*, *Galenus* autem*

autem l. d. *Præcogn. ad Posth. c. 11. & ex ipso Zacut. Lus. Med. Princ. Hist. L. II. prolixè recensuit; Atque Vena in cubito pulsante, quam Hippocrates Epid. L. II. S. V. & Fr. Vallesius comm. ad h. l. ac noster quondam L. Fuchsius Instit. L. III. S. I. C. X. mania & iracundia signum declararunt.*

Ex his præmissis concludi posse videtur ad febris præsentiam in utraque mania historia. Hæc signa maniam nostram vix ἀπυρετον esse sinunt. Nihilominus sub deductione istorum subinde videbatur obstare unum & alterum, quibus pro posse resolutis evadet, uti spes est, thesis & clarior & certior. *Contra febrem ergo, & pro absentia ejusdem, militant sequentia:*

Primo, febris in genere quidem intemperies totius calida dici solet; Sed hæc definitio nondum est completa, quia passim, imprimis apud Jonstonum, additur, quod & actiones naturales, majori vel minori symptomatum congerie, lædat. Atqui febricitantes in lectum dejiciuntur, appetitu privantur, ægrimoniis & doloribus variis vexantur, dum maniacy in lecto teneri non possunt, vorant, rixas potius quam querelas movent. Transeat hic, quod moveri posset, an calor ut morbus lædat actiones, an ipse sit symptoma qualitatis mutatae, ut effectus a causa pendens sua? Illud potius quæritur, sed non admittitur: An mania & febris sint incompatibiles, quæ simul stare nequeant? quoniam illa corpus erigat, hæc dejiciat, appetitum communiter hæc imminuat aut aboleat, illa conservet, vel interdum augere videatur. Sunt, qui non modo per morborum principia quandoque revera febricitant, & se febrere tamen nesciunt, aut non curant, qualis ille apud Ballonium

C

ado-

adolescens capite dolens, absque ulla intermissione officii, sui negligens, modo ruri, modo in urbe fuit, & jam dum tamen *febre* detentus dicitur *typhode*, in phrenitidem obscuram abitura. Sed dantur etiam in *statu februm*, qui vi caloris abrepti surgunt, edunt, pro sanis haberi volunt, robur insolitum ostendunt, scilicet varie deliri, quales prius absque metu deliqui vertiginosi ne quidem in lecto se potuissent erigere. Unde si calori maniaco etiam effectus, id est, actiones læsæ, attribui debere urgeantur, hunc ipsum titulum sustinere poterunt actiones animales, ipsius vi turbatæ & depravatæ, quin &, si placet, ex vitalibus quædam auctæ.

Secundo, mania febre symptomatica caret apud *Jonstonum*, & sic a phrenitide distinguitur, quia *putredo abest*. Qui ex Recentioribus putredini fermentationem, aut mixturæ turbationem, substituunt, sine his maniam esse dicent. *Helmontius*, putredinis scholarum ex professo impugnator, maniam sordibus febrilibus carere, & in hoc a delirio, scilicet febrili, differre dicit, quo spectant loquendi formulæ Ipsi usitatæ, suscitari absque spurcitiis, absque excrementorum infamia, absque materiali errore in hypochondrio; Ex quo capite maniacos etiam, præ deliris, actorum plerumque memores, longis aut statis periodorum recidivis obnoxios notat, cum traduce in posterum.

Prius argumentum fuerat *a posteriori*, ab absentia phænomenorum febrilium ad absentiam quoque febris directum. Hoc alterum jam *causale* est, negata causa prætendens effectum tollere. Hinc dispar est ratio. Absentia phænomenorum, tanquam notius,
assumi

assumi potest; Est enim prætensa pars historiæ. Sed cum causa non ita comparatum est; Nisi enim ipsa probetur, erit elenchus petitionis principii, dum effectus controversus probari vult per causam æque controversam, & in dubium revocandam.

Si diceretur abesse inflammatio, excluderetur phrenitis, sed non omnis febris. Signa autem, quæ in scholis probant febrem esse putridam, in genere dicuntur invasio horrida, calor in augmento mordax, urina cruda vel obscure cocta, pulsus systoles velocioris, quam diastole, sudor, &c. Sordes item, vel turbulentia fermentales *Helmontii*, in sanguine per venæsectionem emisso conspicuæ, veteribus erant signa putredinis. Horum quædam fuerunt jam prius examinata, quædam videntur in historiis omnino adfuisse nostris; provocare enim licet ad urinam & sanguinem foeminae, ad utriusque ægri motus periodicos.

Gratis igitur deesse dicuntur sordes, aut humores, qui deberent putrescere, & sordes ita suppeditare; Adeoque secus omnino se res habere videtur. Etenim non modo *Sydenham* duas mania species constituit, & de altera earundem conceptis verbis dicit, quod producat a *sanguinis* debilitate, *vappiditate* ac *fermentatione* diutina; verum etiam hoc ipsum prædicatum, scil. habere sordes, putrescere vel fermentescere, communiter *de bile* dicitur & *melancholia*, eorumque motu diebus vel paribus vel imparibus, tertio vel quarto, fieri solito. Atat, quid turbat mixtionem, quam cum acido sulphur? Hæc autem apud ægros istos arguunt juvenus, tinctura hæreditaria, autumnus, picrocholia, &c. Sive jam

a fanguine talibus inquinato animam confundi maniacæ, five per ideam ubicunque hærentem violenter agi fanguinem innocentem placeat, aut, five archeus, vel spiritus, turbent humores, five ab horum dyscrasia adficiantur spiritus. Priori casu fanguis instar fomitis se habere videtur, qui facilis ignem excipit; In altero causa putredinis sic præstaret, universalis, bilis, ad diversos affectus varie determinanda. Claudant agmen *periodi*, quibus *Helmontius* & *Bellinus* moventur, ad focum in visceribus imi ventris fundandum, quicumque demum ibi fomes concipiatur, & modus quicumque, pro deducendo per nervos, aut per fanguinem, aut ad corpus, aut ad caput, occasionali febrium aut deliriorum principio. Ipsa, quæ cum inflammatione membranarum cerebri est, phrenitis, aut quæ cum inflammatione viscerum inferiorum est, paraphrenitis, motus alternis diebus habere agnoscitur.

Hippocrates Epidem. L. VI. S. VIII. ubi melancholicos plerumque fieri notat epilepticos, horum quidvis præcipue fieri addit, ubi in alterutrum infirmitas inclinaverit; Siquidem *in corpus*, epilepticos; Sin autem *in mentem*, melancholicos. Vapulat quidem eapropter *Helmontio*, qui quærit, si atra bilis in corpus, aut animam, transcendens faciat caducum aut amentiam, quorsum ergo pergat, ut generet quartanam? Unde non sola sede, sed & materia, & efficiente, affectus illos differre prætendit. Hanc litem modo non faciemus nostram, uti nec eam, an *to* converti ad animam, vel corpus, explicari debeat cum *Galeno* per *to* alterare temperamentum, vel obstruere meatus cerebri; aut cum *Bellino* per converti ad caput, vel sub-

jectum

jectum corpus. Quid si quis tamen iræ sagittatoris helmontiani ad occasionem unius adversi potentiam daret liberam, aut mixtam, ferendi duos tresve scopos? Pro mania, interiora cerebri, ubi mens imaginationi vacat; Pro epilepsia, membranas ejus; Pro febre, cor & viscera? Et experientiæ conformiter urgeret, tam collimari posse ad plures, vel simul vel successive, ferendos, quam actiones rationales, animales & vitales, tam separatim, quam junctim, lædi possunt & solent. Certetumultus ipsi, per febres aut in febribus concitati, desævire solent modo magis in humorum massa, modo magis in systemate nervoso.

Porro non omnis febris vulgo deducitur a putredine. Non modo dudum id notavit *Borellus Libr. d. Mot. Anim. P. II. cap. ult.* Verum etiam prostant passim febres non putridæ dictæ, easque inter etiam *Synochus plurium dierum*, ubi absque putredine humorum accusatur calor in spiritibus accensus, fere uti, pro mania causa, sunt qui spiritus igneos & fervidos (.mirum tamen absque febre, absque intemperie calida.) prætendunt. *Helmontius* quidem ideas insanas, figillares illas notas, quæ violenter abducunt animam sensitivam extra orbitam, docet imprimi vel fordibus, vel alimento aut parti solidæ nostri constitutivæ, illam impressionem febrili, has mania attribuire visus. Verum enim vero si hoc nomen fordium recuset, necesse est agnoscat aliud æquivalens, venenum, toxicon aliquod ipsi dictum alibi, quod consimiles habeat cum fordibus febrilibus facultates dotales, quæ intellectionem, invitis nobis, seducant in sui obsequia, exemplo solani & morsus rabidi. In genere igitur, si anima vel archeus, ut

ita moveat vel incandescat, causam habet occasionalem, vocetur fermentum, venenum, aut prout lubet, occulta qualitate agens, quomodo febris & ejus causa abesse dici potest? Si enim exagitatio cordis & sanguinis concitator febris non est, quid ergo vel tandem erit?

Tertio, febris perhibetur mania remedium; una ergo alteram videtur tollere, ut non possint simul consistere. In *Epidemiis Hippocratis Alcippus*, hæmorrhoides habens, curari prohibebatur; curatus insanivit; febre acuta superveniente cessavit. Commentator *Vallesius*: Mihi etiam, scribit, febris ardentissima, cum annum ætatis vigesimum octavum agerem, passiones melancholicas sustulit; crassis, ut putat, excrementis simul, cum materia propria morbi acuti, in hujus judicatione radicitus evacuatis. Succedens mania febris tertiana, vel quartana, salutaris dicitur a *Bellino*, quia sanguis in illa fermentescit, quod ad mania solutionem sit optimum, vel in hac ita crassescit, ut obstruere possit, quod similiter bonum.

Non opus est, ut colligantur huc exempla *febris medica*. Unum memorabile fuit quondam in urbe, foeminae scilicet, de qua fide mihi digna constat, ipsam olim per graviditatis tempus melancholicam, nec quidquam in aut a partu mutatam, ad breve tempus resipuisse, cum superveniret, & quandiu durabat, febris puerperalis, infantem agnovisse & deamasse, prius facta deprecata; Sed cantilenam, extincta febre, pristinam deliram rediisse, imo convulsivos motus successisse. E tantis tamen malis tum eluctata diu supervixit sana.

His ita se habentibus nec nos modo refragabimur,

mur, eventum in utraque historia, præ maniacorum aliorum fatiſ, forſitan vel ex hoc capite fuiſſe felicioſem, quia ſine febre prorfus & in totum fuiſſe dici non poſſunt. Interim febrem dictam medicam eſſe, miſceri, complicari poſſe cum alio morbo, ut eum non ſtatim tollat, documentum utrinque præbere poſſunt *Spafmi*, ad quos conſimilem alias rationem habet, vi aphoriſm. 26. *ſect. II.* & 57. *ſect. IV.* cum tamen sæpe diu & graviter phænomena per febres ſpasmotica prævaleant.

Quarto, qualis igitur vel quænam febris eſt in mania? *Nulla ſpecies* videtur huc quadrare. De hoc jam videndum. Communiter quidem utique delirium febrile, clare tale & manifeſtum, illud eſt, quod febr̄i priori, per horas aut dies jam accenſæ, & in vigore ſummo conſtitutæ, demum ſupervenit, ſcilicet in ſtatu paroxyſmi tertianarii, in ſtatu phrenitidis, ſeu febris acutæ, cui furor phreneticus accedit. Ita maniaſ noſtræ cum febre fuiſſe non videntur. Alias phrenitiſ perhibetur interdum poſt ſe relinquere maniam; Sed nec hoc proprie hujus loci eſt. Uti nec illud, maniaſ ſine febr̄i exiſtenti quacunque de cauſa ſupervenire febrem, ſed ita, ut tollat; Nam prius manſiſſe viſa fuit. Itaque ſi cui perſuaſum fuerit, febrem adfuiſſe poterit primo cum *Albino diſtributive* pronunciare: Maniam modo eſſe ſine febre, modo cum febre. Poſſe ſanguinem in motum concitatioſem impelli, ſine mixturæ turbatione; Poſſe itidem mixturam turbari, & enormiter moveri; Aut maniam ratione propriæ eſſentiæ febre carere, licet nihil impediatur, quin febris cum mania complicari poſſit. Huc, ſi placuerit, referatur febris, quam in-

timus

timus mammæ abscessus importavit, sive symptomatica velit dici, sive juncta per accidens.

Deinde, cum dictis & dicendis conciliari etiam poterit, si quis cum *Ballonio* in hyperemeto venarum capitis, quem cephalæ & mania tribuit, *febrem agnoscat fallacem*, minus apparentem, *febrem capitalem*, uti doctrinæ gratia dici posse prætendit, eaque occasione quærit: An satius sit, in unam tantum partem tempestatis febrilis vim redundare, an in totum corpus? ad vulgi quidem assertum provocans, se febrem tunc habere in capite.

Denique, si quis cum *Mortono* dixerit, mania febrim subesse posse *proteiformem*, sive hanc ampliando transtulerit a fluxibus, doloribus & spasms, ad delirium maniacum, quod quidem ab Ipso non factum, illud tamen nec contra mentem Illius, nec contra veritatem faciet; *Multa enim arte*, laud. Autor inquit, *febres aliquando genium dissimulant suum, quas tamen ex periodica symptomatum vehementium exacerbatione & remissione imprimis solemus eruere, dum præ illis communi modo clarior emicare febris non potest.* Qua occasione si quærat: Quid igitur tenendum de *antidoto mortoniano* in curatione mania? Respondetur absque tergiversatione, illud in ulum fuisse vocatum, utrinque cum talibus, quæ diversa circumstantiarum conditio postulare videbatur, plurimum tamen impedi- menti stetisse ex parte ægrotorum, tum in genere ad medicamenta difficillimorum, tum requisitam quantitatem non admittentium.

Hic vero subsistamus, agentes Deo gratias, & perpetim supplicantes pro *mente sana in corpore sano!*

F I N I S.